

УДК 378.147:796.071.5

DOI 10.31494/2412-9208-2021-1-3-190-198

**PROFESSIONAL READINESS FOR PEDAGOGICAL INTERACTION
WITH GIFTED FOOTBALLERS OF FUTURE SPORTS MANAGERS AND
COACHES**

**ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ГОТОВНОСТІ ДО ПЕДАГОГІЧНОЇ
ВЗАЄМОДІЇ З ОБДАРОВАНИМИ ФУТБОЛІСТАМИ В МАЙБУТНІХ
СПОРТИВНИХ МЕНЕДЖЕРІВ І ТРЕНЕРІВ**

Volodymyr TYMENKO,
Graduate student

ytimenko331@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0001-6489-3352>

*Kyiv State Academy of Decorative
and Applied Art and Design by
M. Boychuk*

Володимир ТИМЕНКО,
аспірант

*Київська державна академія
декоративно-прикладного
мистецтва і дизайну імені
Михайла Бойчука*

✉ 32, M. Boychuk street, Kyiv,
01103

✉ вул. М. Бойчука, 32, Київ, 01103

Original manuscript received: October 07, 2021

Revised manuscript accepted: December 15, 2021

ABSTRACT

The essence of professional readiness for pedagogical interaction with gifted football players in future sports managers and coaches is substantiated as professional competence, which is formed on the basis of motivational-axiological, cognitive, praxeological approaches. In the process of training future managers and coaches of football, it is proposed to consider the football game on the basis of complementarity of art pedagogy (art pedagogy) and sports. Attention is paid to the relationship between different types of specialized professional education: sports, art, science. Their common methodological basis is the theory of cognition. Scientific education is correlated with scientific knowledge, art – with art, and sports – with «physical» knowledge.

Taking into account different types of specialized education, the intellectual profiles of future football managers and coaches were characterized for the first time: physical-kinesthetic, imaginative-associative, operational-tactical. The intellectual profiles of future football managers and coaches are correlated with the following psychological mechanisms of their creativity: psychomotor skills, energy potential, RAM («body memory») of the player. The essence of the concept of «sports talent of a football player» is formulated as a natural integral formation whose components are body-kinesthetic, imaginative-associative, operational-tactical intellectual profiles of future football managers and coaches and which determines the full identification of sports-creative mechanism of the player. energy potential – random access memory. The aesthetic features of women's football and, in particular, the desire of female players to demonstrate not only playing skills, but also the attractiveness of appearance are highlighted. Given the aesthetic orientation of women's football games, it is proposed to introduce optional classes in women's football design in

higher education institutions that train managers of physical culture and sports and football coaches.

Key words: *gifted football players, readiness for pedagogical interaction, specialized education, art and sports, women's football design.*

Вступ. Нові пріоритети в професійній підготовці майбутніх менеджерів фізичної культури та спорту в закладах вищої освіти зумовлюються сучасними стрімкими соціально-економічними змінами в Україні і світі, процесами глобалізації та інтеграції всіх сфер життєдіяльності людини, а особливо загрозою нових вірусних штамів, що суттєво впливають на формування професійної готовності до педагогічної взаємодії з обдарованими футболістами в майбутніх спортивних менеджерів і тренерів футболу. Фахівцям професійного футболу важливо звернути увагу саме на творчу педагогічну взаємодію з природно обдарованими, здібними і талановитими футболістами, що успадкували функціональну тенденцію до футбольно-ігрової активності й потребують особливих психолого-педагогічних умов, сприятливих для визрівання свого спортивного таланту, підтримки високого рівня функціонування їхніх імунних систем – сукупності органів, тканин, клітин, які забезпечують захист організму від чужорідних агентів; систем організму, що контролюють сталість клітинного, гуморального і нервового складу організму.

Нервові тканини організму з їх нейронами (лат. neuron, від давньогр. νῆρον – «волокно», «нерв») є збудливими і здатні сприймати психолого-педагогічну інформацію у вигляді електричних або хімічних сигналів, відтак забезпечують повноцінне визрівання футбольного інтелекту гравців як здатності застосовувати інтелектуальні навички до оперативного контексту футбольної гри. Іншими словами, це здатність гравця у складних ігрових ситуаціях інтуїтивно отримувати й оперативно перетворювати вербальну, сенсорну і структурну інформацію ігрового середовища. Чим ціліснішим буде вербально-сенсорно-структурний інформаційний синтез на тренуваннях та у футбольних матчах, тим швидше і якісніше розвиватиметься футбольний талант спортсменів. Визрівання спортивних здібностей гравців прямо пропорційне часу тренувань. Цілісний сенсорно-вербально-структурний інформаційний синтез досягається професійно-творчим розвитком та саморозвитком не лише гравців, але й особистостей майбутніх менеджерів фізичної культури і спорту та тренерів футболу. У процесі професійної підготовки вони покликані усвідомити і застосовувати в тренерській та менеджерській діяльності важливу тезу: футбольна творчість властива особам, обдарованим множинним інтелектом. Футбольна інтуїція, командне мислення розвивається завдяки зовнішнім психолого-педагогічним впливам менеджерів і тренерів. Тому актуальною і своєчасною постає проблема формування професійної готовності майбутніх спортивних менеджерів і тренерів футболу до педагогічної взаємодії з обдарованими футболістами.

Методи та методики дослідження. Теоретичні засади професійної підготовки майбутніх менеджерів фізичної культури і спорту та футбольних тренерів сформульовано в працях сучасних дослідників (Криштанович, 2021), психологічні механізми творчості спортсменів обґрунтовано вченими з психології творчості (Клименко, 2007), проблеми педагогіки спорту оприлюднено у працях низки науково-педагогічних працівників (Скрипник, 2018), (Язловецька, 2017), (Тер-Ованесян, 1986), (Сидоров, Іванюженков, Карелін, Нелюбін, 2000), (Степанченко, 2014).

Один із напрямів педагогіки спорту – це інтеркореляційні зв'язки і відношення, що мають місце в межах предметної галузі. До актуальних тем цього напрямку належать такі: «спорт і розумовий розвиток людини», «спорт і моральне виховання», «етика і естетика в спорті» тощо. Таким чином, можна говорити про те, що наукова розробка педагогічних проблем спорту здійснюється з етичних, медико-біологічних, соціально-психологічних, військово-спеціальних і багатьох інших проблем. На нашу думку, у зазначеній сукупності напрямів пріоритетними мають бути психолого-педагогічні проблеми творчості спортсменів і, зокрема, футболістів. Відмінність педагогіки спорту від інших педагогічних наук традиційно визначається принципами і правилами, засобами, методами і умовами вирішення завдань. Педагогіка спорту ґрунтується, головним чином, на закономірностях оволодіння руховими діями, розвитку форм тіла, функцій організму та рухових здібностей, а також гармонійним розвитком особистості в процесі рухової діяльності. Об'єктом педагогіки спорту є спортивно-педагогічний процес і особистість, що займається спортивною діяльністю, її навчання, розвиток і досягнення високих спортивних результатів. До сфери педагогічних проблем спорту, як правило, відносяться питання цілеспрямованого розвитку форм тіла і функцій організму, питання навчання людини руховим діям і виховання особистості в процесі занять спортом. Проте креативні можливості спортсменів, їхня обдарованість ураховується в підготовці футболістів недостатньо.

Заняття спортом – це педагогічний процес, у якому людина прагне до фізичної і моральної досконалості, розвитку своєї особистості, підвищення життєдіяльності, використовуючи для цього спеціальні форми рухової діяльності. Ми критично оцінюємо твердження про те, що єдиною метою занять спортом є підготовка до участі в спортивних змаганнях. Як головну відмінність спорту від інших видів діяльності у фізичному вихованні виділяємо зміст виду спорту, але в тісному взаємозв'язку з креативністю спортсменів.

Діяльність спортивного педагога, у першу чергу, пов'язана із підвищенням спортивних можливостей його вихованців, яка відбувається в процесі спортивної підготовки. Головним з усіх видів спортивної підготовки є вправи з обраного виду спорту, що синтезують результати застосування всіх останніх видів підготовки (моральної, психологічної, техніко-тактичної, теоретичної, загальної та спеціальної фізичної). Реалізація їх здійснюється

через виховання, навчання та тренування. Виховання – це процес цілеспрямованої, систематичної, організованої і планомірної взаємодії вчителя (тренера) і гравця (спортсмена), під час якої відбувається вплив на свідомість, підсвідомість, пізнавальну, емоційно-вольову та мотиваційну сфери вихованця з метою формування в нього наукового світогляду, високих моральних, громадських і професійних якостей і, безумовно, потреби до систематичних занять фізичними вправами.

Навчання – спрямований педагогом процес формування в гравця технічних і тактичних навичок і вмій, розвитку фізичних якостей і оволодіння змагальними здібностями, теоретичними знаннями тощо. Навчання, побудоване на свідомому сприйнятті педагогічних впливів і активному ставленні до нього, завжди пов'язане із самонавчанням. Тренування – процес систематичного виконання вправ з метою підвищення їх ефективності та збільшення працездатності відповідних органів і систем спортсменів. Тренуванням керує тренер, але воно з успіхом може проводитися і спортсменом за наявності в нього спеціальних знань та досвіду. Повинна відбуватися взаємодія частин, а саме: навчаючись, гравець виховується, тренуючись, – навчається і виховується. Тому поділ на навчання, виховання та тренування здійснюється за ознакою переважного впливу та спрямованості. Педагогіка спорту як галузь педагогіки сформувалася і розвинулася на межі суспільних та природничих наук, але з урахуванням «теорії поколінь» нині має враховувати особливості сприймання гравцями інформації довкілля. Нинішнє покоління відзначається образним сприйманням, що зумовлює розвиток креативності.

Усі наукові дисципліни, що складають основу педагогіки спорту, є її джерелами і можуть бути поділені на чотири групи: 1) дисципліни, що досліджують загальні закономірності розвитку природи та суспільства (філософія, соціологія, історія, етика, логіка та ін.); 2) дисципліни, що досліджують закономірності навчання, розвитку та виховання (педагогіка, психологія, акмеологія); 3) дисципліни, що досліджують біологічні закономірності формування та розвитку людини (біологія, анатомія, генетика, фізіологія, біохімія та ін.); 4) дисципліни, обрані як об'єкт дослідження тільки проблеми фізичного виховання і спорту (ТМФВ, спортивне тренування, оздоровча фізична культура, історія фізичної культури, психологія спорту тощо).

Як прикладна наука педагогіка спорту покликана разом із ТМФВ і окремих видів спорту озброїти спортсменів знаннями щодо вирішення спортивно-педагогічних завдань. Зв'язок педагогіки спорту із іншими науками двосторонній. З одного боку, вона користується їх даними як підґрунтям до визначення спортивно-педагогічних принципів і правил, що сприятимуть удосконаленню практики занять спортом; з іншої – спортивно-педагогічна і спортивно-виконавська діяльність, організована відповідно до її положень, сприяє збагаченню новими даними багатьох наук, предметом дослідження яких є людина і суспільство.

Проаналізовано стан професійної підготовки майбутніх менеджерів фізичної культури та спорту та футбольних тренерів у закладах вищої освіти. Науково-педагогічними працівниками вже підготовлено та впроваджено в освітній процес закладів вищої освіти навчально-методичний супровід формування професійної компетентності майбутніх менеджерів фізичної культури і спорту. Так, С. Криштанович розробила та експериментально перевірила систему формування професійної компетентності майбутніх менеджерів фізичної культури і спорту, а саме: навчальні посібники «Менеджмент і маркетинг у фізичній культурі і спорті», «Спортивний менеджмент», що слугують допоміжним навчальним матеріалом; робочі навчальні програми, тестові завдання, методичні рекомендації для семінарських занять, самостійної та індивідуальної роботи з дисциплін «Менеджмент і маркетинг у фізичній культурі і спорті» та «Спортивний менеджмент»; комп'ютерну програму «Діагностичний інструментарій рівнів» для тестування та підвищення рівня сформованості професійної компетентності майбутніх менеджерів фізичної культури і спорту.

Протягом останнього десятиліття зарубіжними та вітчизняними вченими розроблено різні варіанти навчальних програм дисципліни «Педагогіка спорту». Одна з них опублікована у 2014 році, автором якої є доктор педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки і психології Львівського державного університету фізичної культури Н. Степанченко. Автор пропонує такі теми: Тема 1. Сутність навчання руховим діям. Забезпечення спортивної орієнтації. Тема 2. Методологічні основи теорії навчання руховим діям. Тема 3. Процес навчання, передумови та структура. Тема 4. Дидактичні принципи в системі навчання руховим навичкам. Тема 5. Вибір адекватних методів і засобів вирішення навчально-тренувальних завдань. Тема 6. Співвідношення навчання спортивних вправ в єдності з навчанням спортивної тактиці. Тема 7. Навчання спортивній техніці в єдності в розвитку рухових якостей. Тема 8. Контроль за результатами навчання. Тема 9. Особливості виховного процесу в роботі тренера. Тема 10. Планування навчання та виховання в галузі фізичного виховання і спорту та педагогічні особливості організації спортивної роботи з особами різного віку і підготовленості.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні знати: основні терміни і поняття «Педагогіки спорту»; сутність навчання руховим діям; процес навчання, передумови та структуру; дидактичні принципи та правила в системі навчання руховим діям; співвідношення навчання техніці спортивних вправ зі спортивною тактикою; особливості виховного процесу в роботі тренера; основи планування тренувального процесу; уміти: давати загальні характеристики, критерії щодо забезпечення спортивної орієнтації; визначати морфо-функціональні показники щодо спортивної орієнтації; орієнтуватися в методологічних основах теорії навчання руховим діям; здійснювати вибір адекватних засобів і методів вирішення навчально-тренувальних завдань; обирати засоби і методи виховання спортсменів;

складати програми самовиховання особистості в спорті. Отже, навчальний курс «Педагогіка спорту» допоможе майбутнім тренерам-вихователям оволодіти спортивно-педагогічною теорією навчання, підвищити мотивацію в оволодінні фахом тренера, сформувавши уявлення та розуміння специфіки та змісту тренерської діяльності з урахуванням спортивно-педагогічних знань. Якщо раніше діяльність тренера зосереджувалася на виконанні розвивальної та навчальної функцій, то на сучасному етапі розвитку спорту акценти зазначеної діяльності збільшуються у бік організаційних і виховних функцій.

Результати та дискусії. На нашу думку, підготовку майбутніх менеджерів і тренерів футболу варто здійснювати на засадах взаємодоповнення педагогіки мистецтва (арт-педагогіки) і спорту. Береться до уваги взаємозв'язок різних видів спеціалізованої професійної освіти: спортивної, мистецької, наукової. Їх спільною методологічною засадою визначено теорію пізнання. Наукову освіту співвіднесено з науковим, мистецьку – з художнім, а спортивну – з «тілесним» пізнанням. Ці напрями спеціалізованої професійної освіти об'єднує артистизм – діяльність, піднесена до рівня мистецтва завдяки високому рівню розвитку практичного інтелекту здобувачів професійної освіти. Особи, обдаровані практичним інтелектом, характеризуються синтезом таких суміжних здібностей: натуралістичної, просторової, тілесно-кінестетичної. Взаємозв'язок артистичних видів діяльності (спортивної, мистецької, військової) простежується у звичних для нас термінах «військове мистецтво», «художня гімнастика» тощо.

Варто зазначити, що футбольно-ігрове середовище з гендерної точки зору досліджено ще недостатньо. Необхідно звернути увагу на естетичні особливості жіночого футболу і, зокрема, бажання футболісток продемонструвати не тільки ігрову майстерність, а й привабливість зовнішності. Ураховуючи естетичну спрямованість жіночих футбольних ігор, пропонуємо запровадити факультативні заняття з дизайну жіночого футболу у закладах вищої освіти, які готують менеджерів з фізичної культури та спорту та футбольних тренерів.

З'ясовано сутність професійної готовності до педагогічної взаємодії з обдарованими футболістами в майбутніх спортивних менеджерів і тренерів обґрунтовано як професійну компетентність, що формується на засадах мотиваційно-аксіологічного, когнітивного, праксеологічного підходів. Формування професійної компетентності майбутніх менеджерів фізичної культури і спорту повинно базуватися на співпраці зі стейкхолдерами та враховувати їхні пропозиції щодо надання якісних освітніх послуг у закладах вищої спортивної спеціалізованої освіти.

Нами визначено пріоритетні напрями змістово-процесуальної реалізації формування професійної компетентності майбутніх менеджерів фізичної культури і спорту через використання інноваційних освітніх технологій фасилітації та педагогічного коучингу. Здійснюється підготовка до експериментальної апробації інтердисциплінарного курсу

«Футбольний менеджмент, маркетинг і дизайн», що дозволить розширити розуміння поняття «інтердисциплінарність» як способу організації інтерактивної взаємодії викладача з майбутніми менеджерами фізкультури і спорту та футбольними тренерами.

Інтердисциплінарність забезпечує інформаційну насиченість та динамічність колективного спілкування і сприяє невимушеному мисленню та культурному самовираженню кожного студента зі збереженням власної освітньої траєкторії в пізнанні довкілля і власного ества, що в результаті забезпечує адекватну самооцінку аспірантами власних навчальних досягнень з інтердисциплінарного курсу «Футбольний менеджмент, маркетинг і дизайн».

Інтерактивна взаємодія учасників зазначеного навчального курсу досягається у формі колоквиуму (активного колективного спілкування) з використанням методу фасилітації (оптимального невимушеного мислення кожного аспіранта). Важливо детальніше обґрунтувати особливості педагогічної взаємодії з обдарованими футболістами в майбутніх спортивних менеджерів і тренерів. Із урахуванням різних видів спеціалізованої освіти вперше охарактеризовано інтелектуальні профілі майбутніх менеджерів і тренерів футболу: тілесно-кінестетичний, уявно-асоціативний, оперативно-тактичний. Інтелектуальні профілі майбутніх менеджерів і тренерів футболу співвіднесено із такими психологічними механізмами їхньої творчості: психомоторикою, енергопотенціалом, оперативною пам'яттю («пам'яттю тіла») гравця.

Інтелект – це щось гармонійне, що підсумовує різні розумові здібності та змушує їх працювати разом; для досягнення цього, однак, потрібне середовище, яке сприяє їм. Нині спорт не видається найбільш доцільним середовищем для їхнього розвитку: він не пропонує великого простору для винахідливості, оригінальності, уяви, свободи вираження поглядів, а тим паче для можливості помилок і навчання виправляти себе, що є суттєвими кроками для досягнення повного оволодіння власними засобами та їх «розумного» використання. Зокрема, він розвиває навчання, але не критичну оцінку та винахідництво, які однаково важливі.

Талант страждає від цієї неухважності більше, ніж інші, оскільки він має власні ідеї, потенціал і ментальні шляхи, що виражаються у свободі та у можливості мислити, розуміти, створювати, експериментувати, намагатися робити помилки та виправляти їх. З іншого боку, спорт у найпоширенішій нинішній версії базується на організаційній моделі, яка згладжує творчість та уяву для загальної однорідності, стимулює навчання, але зупиняється на проханні наслідування інших. Такий підхід до підготовки менеджерів і тренерів футболу блокує їхні творчі здібності, винахідливість та автономність, які є складниками інтелекту та джерелом винахідливості, що мало б застосовуватися в подальшій професійній діяльності.

Висновки. Футбольний інтелект варто розглядати як засіб удосконалення футбольної гри в особистісному інформаційному середовищі. Сьогодні внутрішнє єство (сукупність всіх внутрішніх сил) футбольного гравця стає засобом удосконалення футбольної гри, яка є змаганням національних «множинних інтелектів», що стає все складнішою та динамічнішою. У процесі формування професійної компетентності здобувачів вищої освіти зусилля науково-педагогічних працівників повинні спрямовуватися на оволодіння ними новими педагогічними ролями (тренер, фасилітатор, коуч, ментор, тьютор, едвайсер та ін.), здійснення яких сприятиме професійному та особистісному розвитку майбутніх менеджерів фізичної культури і спорту та футбольних тренерів.

Література

- Криштанович С. В. Теоретичні та методичні засади формування професійної компетентності майбутніх менеджерів фізичної культури і спорту. URL: https://npu.edu.ua/images/file/vidil_aspirant/avtooref/D_26.053.19/Krushtanovuch.pdf, 2021
- Клименко В. В. Психологія спорту : навч. посібник для студ. вищих навч. закл. Київ : МАУП, 2007. 432 с.
- Скрипник М. І. Педагогіка спорту. URL: <https://www.google.com/search83>, 2018.
- Язловецька О. Педагогіка спорту як навчально-наукова дисципліна. URL: <http://dspace.cuspu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/2999/1/pdf>, 2017.
- Тер-Ованесян А. А., Тер-Ованесян І. Педагогіка спорту. Київ : Здоров'я, 1986. 208 с.
- Сидоров А. А., Іванюженков Б. В., Карелин А. А., Нелюбин В. В. Педагогіка спорту : учебник для вузов. Москва : Дрофа, 2000. 317 с.
- Степанченко Н. І. Педагогіка спорту. Навчальна програма. Львів, 2014. 13 с.

References

- Kryshtanovich, S. V. (2021). *Teoretychni ta metodychni zasady formuvannya profesijnoyi kompetentnosti maybutnikh menedzheriv fizychnoyi kultury i sportu* [Theoretical and methodical bases of formation of professional competence of future managers of physical culture and sports]. URL: https://npu.edu.ua/images/file/vidil_aspirant/avtooref/D_26.053.19/Krushtanovuch.pdf [in Ukrainian].
- Klimenko, V. V. (2007). *Psykhohihiya sportu* [Psychology of sport] : navch. posibnyk dlya stud. vyshchychk navch. zakl. Kyiv [in Ukrainian].
- Skrupnyk, M. I. (2018). *Pedahohika sportu* [Pedagogy of sport]. URL: <https://www.google.com/search83> [in Ukrainian].
- Yazlovetska, O. (2017). *Pedahohika sportu yak navchal'no-naukova dystsyplina* [Pedagogy of sport as an educational and scientific discipline]. URL: <http://dspace.cuspu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/2999/1/pdf> [in Ukrainian].
- Ter-Ovanesyan, A. A., Ter-Ovanesyan, I. (1986). *Pedagogika sporta* [Pedagogy of sports]. Kyiv : Zdorovyie [in Russian].
- Sidorov, A. A., Ivanyuzhenkov, B. V., Karelin, A. A., Nelyubin, V. V. (2000). *Pedagogika sporta* [Sports Pedagogy]: uchebnik dlya vuzov. Moskva : Drofa [in Russian].
- Stepanchenko, N. I. (2014). *Pedahohika sportu* [Pedagogy of sport] : navchal'na prohrama. L'viv. [in Ukrainian].

АНОТАЦІЯ

Сутність професійної готовності до педагогічної взаємодії з обдарованими футболістами в майбутніх спортивних менеджерів і тренерів обґрунтовується як професійна компетентність, яка формується на основі мотиваційно-аксіологічного, когнітивного, праксеологічного підходів. У процесі підготовки майбутніх менеджерів та тренерів футболу пропонується розглядати футбольну гру на основі взаємодоповнюваності художньої педагогіки (педагогіки мистецтва) та спорту. Звертається увага на взаємозв'язок між різними видами спеціалізованої професійної освіти: спортивною, мистецькою, науковою. Їх спільною методологічною основою є теорія пізнання. Наукова освіта співвідноситься з науковим пізнанням, мистецька – з художнім, а спорт – з «тілесним» пізнанням світу і самопізнанням. Сутність поняття «спортивна обдарованість футболіста» сформульовано як природне цілісне утворення, компонентами якого є тілесно-кінестетична, образно-асоціативна, оперативно-тактична здібності. Для розвитку майбутніх обдарованих футболістів майбутні спортивні менеджери та тренери футболу покликані володіти професійною компетентністю щодо ідентифікації спортивно-творчих механізмів гравців.

Висвітлюються естетичні особливості жіночого футболу і, зокрема, бажання футболісток продемонструвати не тільки ігрову майстерність, а й привабливість зовнішності. Ураховуючи естетичну спрямованість жіночих футбольних ігор, пропонується запровадити факультативні заняття з дизайну жіночого футболу у закладах вищої освіти, які готують менеджерів з фізичної культури та спорту та футбольних тренерів.

Ключові слова: обдаровані футболісти, готовність до педагогічної взаємодії, мистецтво і спорт, футбольний дизайн.